

Univerzita Karlova
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut Mezinárodních studií

Bakalářská práce

2017

Ondřej Mareček

Univerzita Karlova
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut Mezinárodních studií

Ondřej Mareček

**Proč se ETA vzdala násilí jako prostředku pro
dosažení svých cílů?**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Ondřej Mareček**

Vedoucí práce: **PhDr. Zuzana Kasáková, PhD.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

MAREČEK, Ondřej. *Proč se ETA vzdala násilí jako prostředku pro dosažení svých cílů?*. Praha, 2017. 28 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií.. Vedoucí diplomové práce PhDr. Zuzana Kasáková, PhD.

Abstrakt

Bakalářská práce studuje teroristickou skupinu ETA a její vývoj v druhé polovině 20. století a zaměří se na její ustupující popularitu na počátku 21. století. Opuštění násilí jako prostředku pro dosažení Baskické nezávislosti v roce 2011 bude pro mou práci horní mezník. V práci se zaměřím na proměnu veřejného názoru na skupinu ETA, který jde ruku v ruce s demokratizačním procesem a ztrátou legitimity ozbrojeného odporu. Dále budu sledovat míru, s jakou španělská federální vláda bojovala s touto skupinou a jaký měl na úspěšnost vliv vstup Španělska do EU. Ztráta podpory veřejného mínění dále delegitimuje činnost skupiny ETA. Práce se také zabývá baskickými politickými stranami, zejména pak těmi extrémistickými a vývojem jejich popularity v čase. Závěr práce nastíní, kam se může nacionalistický terorismus v Baskicku ubírat dále, nebo zdali je to již uzavřená kapitola ve španělských dějinách. Vzhledem k historii porušení mírových smluv ze strany skupiny ETA se však pravděpodobně jedná jen o krátké mezidobí míru.

Abstract

The bachelor thesis studies the terrorist group ETA and its development in the second half of the 20th century and focuses on its retreating popularity at the beginning of the 21st century. Leaving violence as a mean of achieving the Basque Independence in 2011 will be the newest event for my work. In the paper I will focus on changing public opinion on the ETA group, which goes hand in hand with the democratization process and the loss of legitimacy of armed resistance. Next, I will monitor the extent to which the Spanish federal government was fighting this group and the influence on such success of Spain's entry into the EU. Loss of public opinion support further delegitimizes the ETA's activities. The work also discusses the Basque political parties, especially extremist ones and the development of their popularity over time. The conclusion of the paper will outline where nationalist terrorism in the Basque country can go further or whether it is a closed chapter in Spanish history. However, given the history of the breach of truce by the ETA, it is probably just a short interim period.

Klíčová slova

Teroristická organizace ETA, etnicko-politický terorismus, Baskicko, separatismus, nacionalismus, příměří

Keywords

Terrorist organization ETA, ethno-political terrorism, Basque Country, separatism, nationalism, ceasefire

Rozsah práce: 56 066 znaků

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Ondřej Mareček

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Zuzaně Kasákové, PhD., za její cenné připomínky a přínosnou spolupráci.

Obsah

Úvod	9
1. Fenomén politického terorismu	10
2. Kontext baskického nacionalismu.....	12
3. Konec ozbrojené aktivity	12
4. Role Francie a ES	14
5. Vliv mezinárodního společenství	15
6. Konec odboje: opuštění terorismu během demokratického přechodu.....	16
7. Neefektivita násilí a jeho vysoká cena	20
8. Role veřejného mínění	21
9. Podpora extremismu společností	23
10. Politická podpora.....	23
Závěr	29
Summary	29
Použitá literatura.....	31

Úvod

Bakalářská práce nastíní odpověď na otázku, proč se teroristická skupina ETA vzdala v roce 2011 násilí jako prostředku pro dosažení svých politických cílů. Práce nejdříve bude hledat přesný popis teroristické činnosti skupiny ETA, jelikož v akademickém světě neexistuje konsenzus nad definicí politického terorismu. Aktivitu skupiny ETA poté zařadím do kontextu baskického nacionalismu. Za pomoci sekundárních soudobých zdrojů podrobně popíšu události, které vedly k rozhodnutí skupiny ETA ukončit svou násilnickou historii. Její rozhodnutí bylo přijato velmi kriticky, jelikož se k podobnému krátkodobému míru zavázala již několikrát v průběhu minulosti. Detailně projdu zvyšující tlak, jemuž ETA a její sesterská politická strana Batasuna musela čelit. Vedle policejního a legislativního tlaku se ETA na počátku 21. století potýkala se snižováním podpory mezi baskickou populací i díky demokratizačním procesům. Baskům se zejména čím dál víc přičila násilná podstata skupiny. Dále popíšu vývoj vztahu Španělska a Francie při boji proti separatistického terorismu po pádu Frankova režimu. Právě nabytá důvěra mezi Francií a Španělskem zefektivnila boj proti skupině a tím ji i nepřímo donutila zříct se násilí.

Za pomoci interpretace výzkumů veřejného mínění budu sledovat vývoj popularity skupiny ETA a hodnotit to jako jeden z faktorů rozhodnutí skupiny ETA ukončit ozbrojenou aktivitu. Většina práce se však bude řadit do deskriptivně kvalitativního výzkumu, který je vzhledem k cíli práce adekvátní. Cílem této metody je kategorizovat faktory vedoucí k ukončení ozbrojené činnosti skupiny. Dále tyto faktory analyzuji a stavím na nich určité schéma vývoje separatistického terorismu.

Stěžejním zdrojem je článek Javiera Ignacia Garcíi "El final de ETA: ¿Lucha contra el terrorismo o resolución de conflicto?", který přinesl práci novou rovinu studia procesu vyřešení konfliktu. Zároveň argumentuje, že terorismus v Baskicku neskončil, ale spíše se právě nacházíme v přestávce mezi dvěma etapami. Dále práce nově čerpá z diplomové práce Adély Haškové na téma "Baskická teroristická organizace ETA - její aktivita po roce 2004, metody boje, vnitřní struktura a perspektivy dalšího vývoje," která detailně popisuje změnu přístupu k boji s terorismem během první dekády 21. století ve Španělsku.

1. Fenomén politického terorismu

Terorismus je celosvětovým fenoménem, který pochází dynamickým vývojem. Rozlišuje se mezi různými formami, jejichž charakteristiky pramení především z okolností, ve kterých působí, a z cílů, kterých se dovolává. V současné době však neexistuje jediná, všeobecně přijímaná definice terorismu – shoda se ale nachází v tom, že jej nelze adekvátně definovat.¹

Zmíním tedy několik definic terorismu, z nichž nejoficiálnější přinesla Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1566 z roku 2004, kde se za terorismus považuje souhrn všech „kriminálních činů, zahrnujících i ty, které jsou namířeny proti civilistům, spáchané s úmyslem zabít či vážně zranit, a dále činy, při nichž jsou zajati rukojmí s úmyslem vyvolat stav teroru v celé společnosti, v určité skupině či v jednotlivci, zastrašit veřejnost či přinutit vládu, případně mezinárodní organizaci k určitému jednání nebo naopak ke zdržení se určitých kroků, a které představují překročení právního rámce a mezinárodních konvencí a protokolů vztahujících se k problematice terorismu, nejsou za žádných okolností ospravedlnitelné, zvláště při zvážení jejich politické, filozofické, ideologické, rasové, etnické, náboženské a podobné povahy.² Podle této definice se terorismus zdá jako atraktivním a potenciálně vysoce efektivním způsobem dosažení politického úspěchu. Marian Brzobohatý pojímá terorismus jako „formu nekonvenčně vedené války“.³ Naproti tomu Paul Wilkinson se ve své definici detailněji soustředí na násilnosti v rámci terorismu, když ho popisuje jako „systematické používání vraždění, násilí a destrukce (nebo hrozby s nimi spojené) za účelem vytvoření atmosféry teroru, veřejného proklamování určitého cíle a zastrašení protivníků, jehož výsledkem má být jejich přistoupení na požadavky teroristů“.⁴

S širokým rozsahem definice terorismu jdou ruku v ruce i různé přístupy k jeho dělení. Jedním z nejčastějších způsobů dělení je na terorismus domácí (národní) a mezinárodní (nadmárodní). Mezinárodní

¹ Douglass, W., Zulaika, J., *On the Interpretation of Terrorist Violence: ETA and the Basque Political Process*. Comparative Studies in Society and History, roč. 32, č. 2, 1990, s. 238.

² “criminal acts, including against civilians, committed with the intent to cause death or serious bodily injury, or taking of hostages, with the purpose to provoke a state of terror in the general public or in a group of persons or particular persons, intimidate a population or compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act, which constitute offences within the scope of and as defined in the international conventions and protocols relating to terrorism, are under no circumstances justifiable by considerations of a political, philosophical, ideological, racial, ethnic, religious or other similar nature.”

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1566, 2004, <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=42c39b6d4>, navštíveno 10.5.2016.

³ Brzobohatý, M., *Současný terorismus*, *Vojenské rozhledy*, roč. 11, č.2, 2002, s.46.

⁴ Wilkinson, P., *International Terrorism: The changing Threat and the EU's Response*, Chaillot Paper No. 84, Institute for Security Studies. 2005, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp084.pdf>, navštíveno 9.5.2016, s.9.

terorismus má v podstatě vždy kořeny v terorismu domácím, který se vyskytuje v rámci jednoho státu. Nicméně v drtivé většině případů dochází k propojení teroristických aktivit uvnitř a vně státu. To se děje ze dvou prostých důvodů. Teroristé buď hledají zemi, kde by mohli uniknout spravedlnosti, nebo své aktivity přesouvají i do zahraničí za účelem získání zbraní, výbušnin, peněz, nových přívrženců, či šíření svého vlivu. Často za přeshraničním šířením teroristických skupin stojí kombinace těchto důvodů.

Další a zároveň více vypovídající kategorizace terorismu je na základě původce páčání. Na tomto základě dělíme terorismus na státní či státem podporovaný a tzv. frakční, pod který spadají nejrůznější nestátní aktéři. Frakční terorismus může být používán pro celou škálu cílů od extrémně nacionalistických (ETA), přes ideologické (Sendero Lumineso v Peru), nábožensky fundamentalistické, či jinak fanatické až po cíle zaměřené na změnu jen části určité sféry nikoli celému systému (Animal Liberation Front ve Velké Británii).⁵

Terorismus jako metoda dosažení určitých cílů je používán z řady příčinných faktorů, přičemž mezi nejčastější patří faktory politické, ideologické, etnické, ekonomické a náboženské (může docházet k jejich překrývání). Podle Maxmiliána Strmisky odlišuje politický terorismus od ostatních druhů terorismu primárně jeho kvalitativně odlišná politická motivace, od jiných forem politického násilí pak především systematické používání krajního násilí. Charakteristickým rysem politického násilí je jeho komunikativnost. Násilné činy jsou propojeny s politickým poselstvím, jehož součástí může být zastrásování a terorizování. Pachatelům politického terorismu jde o co možná největší pokrytí mediálními prostředky a snaha dostat na svou stranu veřejné mínění. Politický terorismus definuje Strmiska jako „politicky motivovanou a zdůvodňovanou metodu používání extrémního násilí, jehož prvotním účelem je dosažení psychického efektu svým dosahem výrazně překračujícím okruh přímých obětí či svědků násilného aktu, efektu, vzhledem k jehož předpokládanému politickému významu je bezprostřední ničivý fyzický účinek násilného aktu druhořadý.“⁶

Ačkoli se podle Arthura H. Garrsiona různé druhy terorismu od sebe liší a v průběhu historie si vyvíjejí své specifické charakteristiky, existuje aspekt, jež můžeme identifikovat jako všem formám společný, a to je chápání a uvědomění si užitečnosti teroru na cestě dosažení svých cílů.⁷

⁵ Ibid, s.11.

⁶Strmiska, M., *Smrtonosné vlastenectví, etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecu*. Brno: Masarykova Univerita, 2000, s.9.

⁷ Garrison, A. G., *Defining Terrorism: Philosophy of the Bomb, Propaganda by Deed and Change Through Fear and Violence*, Criminal Justice Studies, roč. 17, č. 3, 2004, s. 259.

2. Kontext baskického nacionalismu

Teroristická skupina ETA je považována za součást Baskického národního osvobozenického hnutí. Toto hnutí však vzniklo až po vytvoření skupiny ETA. Tento termín odkazuje na řadu politických organizací, jež jsou si ideologicky podobné. Tyto organizace prosazují typ levicového baskického nacionalismu, kterému je často označován baskickým termínem Nacionální levice.⁸ Mimo skupinu ETA sem patří: politická strana Batasuna, nacionální mládežnická organizace Segi, odborové hnutí Nacionální výbor práce (LAB)⁹ a Askatasuna. Mnohdy jsou mezi zmíněnými organizacemi úzká propojení; dvojí, či trojí členství není výjimkou.¹⁰

V rámci hnutí existují i baskické nacionální strany s podobnými cíli jako skupina ETA (zejména nezávislost), které ale otevřeně odmítají násilí jako prostředek k dosažení nezávislosti. Jedná se o EAJ-PNV, Eusko Alkartasuna, Aralar a ve francouzské části Baskicka Abertzaleen Batasuna. Navíc, několik levicových stran, jako například Ezker-Batua, Batzarre a umírněné křídlo strany EAJ-PNV, podporují právo Basků na sebeurčení, ale nejsou pro jejich úplnou nezávislost.

3. Konec ozbrojené aktivity

Cesta k permanentnímu příměří vyhlášeném v roce 2011 započala již na začátku roku. Dne 10. ledna 2011 teroristická skupina ETA deklarovala, že příměří ze září 2010 bude trvalé a pod dohledem mezinárodních pozorovatelů.¹¹ To vedlo k rozporuplným reakcím. Pozorovatelé vyzvali k opatrnosti s tím, že ETA trvalé příměří již v minulosti porušila trvalé příměří. Premiér José Luis Rodríguez Zapatero požadoval, aby ETA prohlásila, že se vzdala násilí jednou provždy. Po deklaraci začal španělský tisk spekulovat o možném rozkolu uvnitř ETA, podobném severoirské Prává IRA, kde zastánci tvrdé linie vytvořili novou násilnější odnož v čele s "Dienteputo".¹²

Dne 21. října 2011, ETA oznámila ukončení ozbrojené činnosti prostřednictvím videoklipu zaslaném sdělovacím prostředkům v návaznosti na mezinárodní mírovou konferenci z Donostie-San Sebastianu, které se zúčastnili bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan, bývalý premiér Irska Bertie Ahern, bývalý premiér

⁸ Ezker Abertzalea

⁹ Langile Abertzaleen Batzordeak

¹⁰ *De la dirección de Batasuna a la de ETA* ELPAÍS.com. http://elpais.com/elpais/2008/05/21/actualidad/1211357820_850215.html, navštíveno 9.5.2016.

¹¹ *ETA declares permanent ceasefire*, The Guardian, <http://www.theguardian.com/world/2011/jan/10/eta-declares-permanent-ceasefire>, navštíveno 9.5.2016.

¹² *"Un 'histórico' dirige la posible escisión en ETA"*. Diario Crítico. [diariocritico.com.](http://www.diariocritico.com), <http://www.diariocritico.com/2011/Febrero/exclusivo/256300/escision-eta.html>, navštíveno 9.5.2016.

Norska Gro Harlem Brundtland, bývalý ministr vnitra Francie Pierre Joxe, předseda Sinn Féin Gerry Adams a britský diplomat Jonathan Powell, který sloužil jako první poradce premiéra Blaira.¹³

Všichni podepsali konečné prohlášení, které bylo podpořeno i bývalým britským premiér Tony Blairem, bývalým americkým prezidentem a nositelem Nobelovy ceny za mír z roku 2002 Jimmym Carterem a bývalým americkým senátorem a bývalým americkým zvláštním vyslancem pro mír na Středním východě Georgem J. Mitchellem. Přes svou důležitost jednání nezahrnovalo španělské nebo francouzské vládní představitele.¹⁴

Den po příměří Tony Blair v příspěvku pro New York Times naznačil, že se lze přiučit ze zacházení španělské vlády se skupinou ETA a obecně se jimi inspirovat při jednání s polovojskými separatistickými skupinami. Blair napsal: "Vlády se musí pevně bránit, své principy a své lidi před teroristy. To vyžaduje dobrou policejní a zpravodajskou činnost, jakožto i politickou vůli. Nicméně tvrdý tlak bezpečnostních složek na teroristy musí být spojen s nabídkou cesty ven, když si teroristé uvědomí, že nemohou vyhrát násilím. Teroristické skupiny jsou zřídka poraženy pouze vojenskými prostředky." Blair také zdůraznil, že Španělsko se také bude muset vypořádat s odzbrojením skupiny a odškodněním obětí a vypracovat dlouhodobou mírovou strategii se skupinou ETA, podobně jako se Británie vypořádala se skupinou Provizorní IRA.¹⁵

Vyhlášené příměří bylo bráno velmi kriticky a to zejména z důvodu, že ETA vyhlásila příměří již mnohokrát předtím, například pak v letech 1999 a 2006. Přesto však španělská vláda a sdělovací prostředky vyjádřily naději na trvalost tohoto posledního prohlášení. Španělský premiér José Luis Rodríguez Zapatero označil postup jako "vítězství demokracie, práva a rozumu". Podle politiků byla snaha bezpečnostních a zpravodajských sil ve Španělsku a Francii primárním nástrojem při oslabování skupiny ETA. Optimismus politiků se může zdát jako překvapení, uvážíme-li, že ETA se nezřekla cíle nezávislosti Baskicka, což bylo jedním z požadavků španělské vlády. Ve skutečnosti video o příměří končilo s tvrzením, že boj za Baskickou vlast pokračuje.¹⁶

Mariano Rajoy, který usedl do úřadu premiéra Španělska za středopravou Lidovou stranu 21. prosince 2011, byl ohledně příměří méně optimistický ohledně příměří a zdůraznil potřebu úplného rozpuštění

¹³ "Tony Blair y Jimmy Carter suman sus apoyos a la declaración de la Conferencia". El Mundo., <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/10/19/espana/1319043378.html>, navštíveno 9.5.2016.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Blair, Tony. "A Basque Peace." The New York Times: Opinion Pages, <http://www.nytimes.com/2011/10/22/opinion/22iht-edblair22,1.html>, navštíveno 9.5.2016.

¹⁶ "Basque group Eta says armed campaign is over", BBC News, <http://www.bbc.com/news/world-europe-15393014>, navštíveno 9.5.2016.

organizace ETA. Lidová strana zdůrazňovala povinnost státu odmítnout jednání se separatistickým hnutím již od doby, kdy byl bývalý premiér José María Aznar v úřadu. Aznar se také přičinil, aby sdělovací prostředky nenadržovali Baskicku a politické straně skupiny ETA Batasuna.¹⁷ Navíc Rajoy v rámci přípravy manifesta své strany dne 30. října 2011 prohlásil, že lidová strana nebude jednat se skupinou ETA, která hrozí násilím, ani kdyby oznámila ukončení činnosti, ale místo toho soustředí své úsilí na pamatování a poctu obětem separatistického násilí.¹⁸

Je příznačné, že zatímco se ETA zavázala upustit od prostředku násilí, cíl separatistického hnutí nebyl vypovězen. Ve skutečnosti ETA oznámila zesílený boj za baskickou vlast. Chtěla však použít demokratické prostředky. Je velmi důležité si uvědomit, že tato událost nemůže změnit cíle baskického separatistického hnutí, jen změni způsob boje o více autonomní stát.

4. Role Francie a ES

Historicky členové skupiny ETA vyhledávali statut uprchlíka ve Francii, zejména pak ve francouzské části Baskicka. Špičky organizace se tradičně uchýlovaly k životu ve Francii z bezpečnostních důvodů. Ve Francii na ně totiž byl vyvíjen mnohem menší policejní tlak než ve Španělsku.¹⁹ V souladu s těmito potřebami se ETA uchýlila k taktickému přístupu, v rámci něhož se ve francouzském Baskicku potlačovalo zapálení pro nezávislost. Výměnou za to byl tichý souhlas Francouzů pro jejich aktivity. Francouzská vláda skupinu na svém území tiše tolerovala obzvláště za doby Frankova režimu, kdy členové skupiny ETA ve Španělsku čelili trestu smrti. V 80. letech 20. století příchod paramilitární skupiny GAL²⁰ dále oddaloval možný počátek přeshraniční protiteroristické spolupráce bezpečnostních složek Francie a Španělska. Francie v té době dále považovala činnost skupiny ETA za španělský domácí problém. Toho členové skupiny dále využívali, když často cestovali mezi oběma zeměmi a využívali Francii jako útočiště a základnu pro své operace ve Španělsku.²¹

¹⁷ Blum, Andrew. "Ending with ETA?: Elusive Peace in the Basque Country." Washington, D.C.: United States Institute for Peace, 2011.

¹⁸ "Mariano Rajoy Says the PP Will Not Talk to ETA". Typically Spanish: Spain News: National, http://www.typicallyspanish.com/news/publish/article_32500.shtml, navštíveno 11.5.2016.

¹⁹ Wilkinson, Isambard (2.3.2002). "Payback for Eta in the Pays Basque". The Daily Telegraph (London), <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/1386545/Payback-for-Eta-in-the-Pays-Basque.html>, navštíveno 11.5.2016.

²⁰ Protiteroristická osvobozenecská skupina. Paramilitární protiteroristické komando nelegálně ustavené španělskou vládou k potlačení a likvidaci členů skupiny ETA.

²¹ *Spain looks to France for help against Basque separatists*. France24, <http://www.france24.com/en/20080926-spain-basque-separatism-batasuna-eta>, navštíveno 11.5.2016.

Když se v roce 1987 Španělsko přičinilo za ukončení činnosti a rozpuštění skupiny GAL, francouzská vláda vůči skupině ETA změnila pozici a na počátku 90. let odstartovala období aktivní spolupráce se španělskou vládou proti teroristům ze skupiny ETA. Tato spolupráce zahrnovala urychlené předávání zadržených hledaných teroristů španělským tribunálům, které již byli plně kompatibilní s legislativou Evropské společnosti (ES) v oblasti lidských práv a právního zastoupení zadržených.

Dne 2. října roku 2008, po nárůstu aktivity skupiny ETA, Francie zvýšila tlak na skupinu. Zatkla několik podezřelých včetně Estebana Murilla Zubiriho, na něhož byl vydán eurozatykač a který byl hledán španělskými orgány již od roku 2007.

Právě vstup Španělska do ES v roce 1986 pomohl vybudovat důvěru mezi vládami Španělska a Francie. Synchronizace základních práv zakotvených v úmluvách ES přesvědčilo Francii k přeshraniční spolupráci se španělskou policií. Demokratizace Španělska a upuštění od trestu smrti v roce 1978²² po pádu Frankova režimu dopomohla Španělsku k členství v ES. Tím pak nepřímou umožnila i možnost efektivnějšího stíhání členů skupiny ETA.

Díky této spolupráci byli polapeni prakticky všichni hlavní představitelé skupiny ETA, včetně jejich vojenských, politických a finančních vedoucích, kteří se ukrývali na francouzském území. V reakci na novou španělsko-francouzskou kooperaci, přehodnotila ETA svou strategii. Provedla několik útoků proti francouzským policistům a začala vyhrožovat francouzským soudcům a žalobcům. Francie se tak v očích skupiny ETA přeměnila z útočiště pro plánování terorismu ve Španělsku na cíl separatistického násilí.²³

5. Vliv mezinárodního společenství

Jak Evropská unie, tak Spojené státy americké mají skupinu ETA uvedenou na svých seznamech teroristických skupin. Velká Británie zařadila skupinu ETA mezi teroristické v roce 2000, Kanada pak v roce 2003. Vedle Francie Španělsko v boji proti skupině ETA úzce spolupracuje i s Velkou Británií. Ta může nabídnout zkušenosti z boje proti skupině IRA. Dále také Španělsku dodává informace o vazbách členů skupin ETA a IRA. To vyšlo najevo v říjnu roku 2008, kdy byl Iñaki de Juana Chaos propuštěn z vězení a uchýlil se do

²² Trest smrti mohl být nadále výjimečně udělen v čase války. Úplně od něj bylo upuštěno až v roce 1995.

²³ Wilkinson, I.

Belfastu do domu skupiny IRA. Interpol pak dal vědět španělskému soudci Eloyi Vascovi. Ten tím získal důkazní podklad pro další vyšetřování.²⁴

6. Konec odboje: opuštění terorismu během demokratického přechodu

Socializace mnoha mladých Basků v politickém kontextu v pozdních šedesátých letech a na začátku sedmdesátých let, což zjevně ovlivnil značný demokratický deficit, umožnila radikalizaci procesu, který v některých případech vyvrcholil členstvím v teroristické organizaci. Nicméně po skončení Francova režimu byly zavedeny nové demokratické politické instituce a nový právní rámec. V roce 1978 byla vyhlášena nová španělská ústava, která byla potvrzena referendem a která otevřela dveře pro decentralizaci státu a statut autonomie pro Baskicko v roce 1979, který byl také schválen voliči. Nejenže má baskický parlament v daňovou autonomii a velmi široké pravomoci v oblastech jako je ekonomika, soudní systém, vzdělávání a kultura, ale byla i vytvořena baskická policie – Ertzantza - a baskický jazyk – Euskera - byl uznán jako jeden z úředních jazyků. Vlajka a hymna hlavní baskické nacionalistické strany PNV (Partido Nacionalista Vasco) se staly oficiálními symboly autonomní komunity. Proces administrativní decentralizace zahájený Španělskem během této doby byla tak hluboký, že byl popsán jako "bezkonkurenční ve zbytku západní Evropy" a "odpovídající revoluci".²⁵

Tak významná decentralizace fakticky přispěla k erozi podpory pro násilí v Baskicku a pro konsolidaci demokracie v regionu. K této konsolidaci přispěla zvýšená profesionalizace a modernizace bezpečnostních složek, které veřejnost vnímala do té doby kvůli předchozímu sdružování s autoritářským režimem s nedůvěrou. Kromě toho bylo od roku 1975 do roku 1977 propuštěno téměř 900 členů skupiny ETA nebo jejich spolupracovníků, kteří byli vyhoštěni nebo uvězněni během diktatury. Demokratizace se prohloubila vytvořením Španělského národního soudu v roce 1977, kdy došlo k ukončení vojenských soudů za teroristické trestné činy, které byly od té doby řešeny civilními soudci. Také se v roce 1982 začaly uplatňovat opatření sociálního opětovného začleňování založeného na individuálních milostech osobám, které se rozhodly distancovat se od teroristické organizace.

Baskický parlament, založený v roce 1980, pět let po skončení francouzské diktatury, za které byla narozena ETA, představoval hlavní součást komplikované struktury zaměřené na zmírnění konfliktu v regionu.

²⁴ "Eta terrorist Inaki de Juana Chaos to give himself up at Belfast court". The Times (London), <https://login.thetimes.co.uk/?gotoUrl=http%3A%2F%2Fwww.thetimes.co.uk%2Fto%2Fnews%2Fworld%2Furope%2F>, navštíveno 11.5.2016.

²⁵ Danielle Conversi, "Domino Effect or Internal Developments? The Influences of International Events and Political Ideologies on Catalan and Basque Nationalism," West European Politics 16(3) (1993), s. 264

Tato politická normalizace byla také viděna v systému baskických stran, kdy první demokratické volby v roce 1977 potvrdily hegemonii nacionalistů v regionálních vládních institucích.²⁶

Takto vyvíjející se podmínky ve společnosti umožnili baskické společnosti představit konsolidovanou demokracii, což přispělo u některých členů skupiny ETA, jež se připojili ke skupině, s cílem svrhnout diktaturu, k zřeknutí svého členství (poté, co byly splněny hlavní cíle). Přestože demokratické reformy byly stále v procesu, mohlo se v tuto chvíli konstatovat, že klíčové požadavky, které původně motivovaly vznik ETA, byly po Francově smrti splněny: udělení amnestie a nastolení statutu autonomie po jeho drtivém vítězství v referendu.

Přechod od diktatury k demokracii měl podpořit rozkol v teroristické organizaci. Stejně jako tomu bylo v Severním Irsku koncem šedesátých a počátku sedmdesátých let s rozdělením Irské republikánské armády (IRA) mezi „úředníky“ a „prozatímníky“ (Officials and provisionals), role násilí a politizace hnutí byla mezi členy ETA spatřována různě. Jedna větev, známá jako ETA-pm (ETA politicky vojenská político militar), byla pro pokračování násilí a účast na politickém procesu chtěla využít k propagaci strany. Ovšem kontrola "vojenské" pobočky "politickým" křídlem obhajovaná zastánci vize ETA-pm byla oponována zastánci vize ETA-m (ETA vojenská militar), kteří měli pocit, že politické působení v popředí by mohlo vést z dlouhodobého hlediska k opuštění násilí. Dokonce i v rámci ETA-pm existovaly odlišné názory na úlohu násilí a vznikající politickou stranu, Euskadiko Ezkerra (EE, Baskická levice), která měla reprezentovat názory hnutí.

Tyto protichůdné postoje byly ilustrovány interní debatou, k níž došlo v roce 1981, kdy kritici pokračujícího násilí argumentovali, že "masy" nepřijímají "ozbrojený boj". Odpověď těch, kteří upřednostňují pokračování teroristické kampaně, byla jednoznačná: "Co je důležité na ozbrojeném boji, není to, kolik lidí to schválí, ale zda se zvyšuje nebo snižuje možnost realizace revolučního politického kurzu, který po dlouhou dobu podpoří pouze menšina."²⁷ Za těchto okolností dospěli aktivisté k závěru ve prospěch posílení politického rozměru skupiny, protože " v této chvíli neexistuje zjevná potřeba násilí ", takže "v současné době kdyby ETA neexistovala, nebylo by nutné ji vytvořit."²⁸ Tento nesouhlas nakonec vedl k rozpuštění frakce teroristické organizace v období mezi lety 1981 a 1983. ETA-m, od té doby pouze známá jako ETA, se stala hlavním teroristickým hráčem, zatímco Herri Batasuna (HB, Spojení Lidé), koalice zformovaná v roce 1978, zůstala jako politická odnož teroristické skupiny.

²⁶ José Luis Barbería and Patxo Unzueta, *Cómo Hemos Llegado a Esto. La Crisis Vasca* (Madrid: Taurus, 2003), s. 306–316.

²⁷ Alejandro Muñoz Alonso, *El terrorismo en España. El terror frente a la convivencia pluralista en libertad* (Barcelona: Planeta, 1982), s. 265.

²⁸ *Ibid.*, s. 266.

Rozpad ETA-pm nebyl až tak důsledkem formálních jednání mezi teroristy a státem, neboť byl výsledkem velmi zvláštního dialogu, jehož charakteristické rysy by měly být analyzovány tak, aby se našlo ponaučení, které tato zkušenost poskytuje. Především je třeba zdůraznit, že aktivisté byli ochotni přijmout, že jejich opuštění bude a mělo by být odměněno pouze opatřeními sociálního opětovného začlenění, které by jim umožnily začít nový život bez násilí a byli připraveni tak učinit, jakmile by byli přesvědčeni, že má nový politický systém dobrý potenciál. Jak uvedl bývalý člen Euskadiko Ezkerra Xabier Markiegi, rozhovory byly úspěšné, protože teroristická skupina nepožadovala politickou cenu a ani politické síly, či španělský stát nebyly ochotny připustit politickou cenu za rozpuštění.

Úspěšný dialog, který vedl k rozpuštění ETA-pm, byl postaven na tomto klíčovém předpokladu, ale budoucí vyjednávání mezi ETA a státem se vzdala těchto předpokladů a odsoudila je tak k selhání. Zatímco ti, kteří se vzdali násilí na počátku osmdesátých let, prostě žádali o přijetí do společnosti a odmítli pokusy o uctění násilí,²⁹ pozdější vyjednávání skupiny ETA se španělskou vládou v průběhu let měla velmi odlišný cíl. Teroristická skupina se držela "maximalistického" postoje, který byl již odsouzen bývalým členem ETA, který byl organizací zabit v roce 1984 po svém odchodu ze skupiny. Podle jeho názoru se ETA nesnažila vyjednat své hlavní požadavky, jelikož tento úspěch by byl v rozporu s konečným cílem skupiny dosáhnout moci.³⁰ Jiný bývalý aktivista tento názor potvrdil a argumentoval tím, že skupina ETA o svém rozpadu nikdy neuvažovala a že pokračování násilí se stalo klíčem k zajištění přežití organizace. Za těchto okolností si teroristická skupina nepředstavovala jednání se státem jako cestu oprostění se od terorismu, ale jako prostředek k získání zpět legitimacy, kterou se podařilo podkopat demokratizačním procesem.

Politický a společenský kontext, v němž probíhal dialog mezi španělským státem a ETA-pm, byl proto jedinečný a nemohl být později opakován. Většina politických nákladů, které mohou vyplynout z jednání mezi demokratickými hráči a teroristy, v té době chyběla.

Neopakovatelný scénář nahrával politickému a společenskému konsenzu ohledně procesu, který by také znamenal, že by se nedodrželi prvky právního státu. Jak již bylo řečeno, když ETA začala působit na konci šedesátých let, zeměpisná oblast, v níž se objevila teroristická skupina, byla jednoznačně charakterizována jako trpící závažným demokratickým deficitem. Francova diktatura ve Španělsku představovala vážnou hrozbu pro baskické nacionalisty, která podle názoru některých vyžadovala násilnou reakci a vedla k vytvoření ETA. Poté, co teroristická organizace zahájila svůj násilný průběh, španělský stát podnikl demokratizační proces, který probíhal souběžně s probíhajícím terorismem.

²⁹ Teo Uriarte, *Mirando atras. De las filas de ETA a las listas del PSE* (Barcelona: Ediciones B, 2005).

³⁰ Angeles Escriv a, *ETA. El camino de vuelta* (Barcelona: Seix Barral, 2006), s. 152.

Právě v období přechodu od diktatury k demokracii došlo k dialogu s některými aktivisty, kteří se chtěli vzdát násilí. Takovýto dialog s ETA-pm se objevil v době, kdy španělský stát plně nedokončil demokratizační proces, který by v konečném důsledku výrazně narušil legitimitu, kterou ETA měla v dřívějších časech. Jak to však řekl bývalý člen Euskadiko Ezkerra, "s příchodem demokracie a svobody" se bývalí aktivisté stali "odhodláni vymýtit násilí ze společnosti."³¹ Popsaný politický kontext byl přechodný, což umožnilo pružný přístup ve vztahu k tak jemné záležitosti, jako je rozhovor s teroristy. Touha vzdát se od předchozího režimu k nové demokratické éře, která podle mnohých měla také způsobit rozpuštění skupiny ETA, stejně jako konec ponuré kapitoly španělské historie umožnili konání vyjednávání.

Jelikož rozhovory s ETA-pm nebyly zaměřeny na dosažení politických ústupků (výměnou za zřeknutí se násilí), tak se jako důležité pro úspěšné ukončení procesu ukázaly další rozhodující a doplňující faktory. Následkem operačních neúspěchů ETA v té době spolu s povzbuzením aktivistů, kteří viděli proces demokratizace zahájený španělskou vládou jako mimořádně pozitivní, se vytvořily okolnosti, které umožnily ETA-pm zvážit zřeknutí se násilí.³²

Vliv lídrů nad členy, kteří se zdráhali ukončit násilí, byl rovněž velmi důležitý. Postavení takových vůdců byla podpořena jejich účastí na odboji proti Francovu režimu. Jejich charisma jim umožnilo překonat tlak, který teroristická skupina vyvíjela na kritiky tradiční linie, o čemž svědčí vražda Eduarda Morena Bergarecheho, přezdívaného Pertura, vůdce ETA, který byl zabit v roce 1976 poté, co naznačil, že teroristická organizace by neměla stát v čele "politického vedení" hnutí.³³

Atmosféra, v níž došlo k rozpuštění ETA-pm, byla unikátní v několika faktorech: otevření demokratického politického procesu s následnými možnostmi referend a autonomie; uznání těch, kteří mají na svědomí násilí toho, že je třeba upřednostňovat politickou činnost před použitím tzv. ozbrojeného boje; nejistota týkající se užitečnosti terorismu; a nakonec uvědomění si svých omezení. Ovšem na rozdíl od toho, co se očekávalo od hlavních hráčů v tomto procesu, rozpuštění této frakce nezapříčinilo "domino efekt".³⁴ Proč se zbytek organizace vydal jinou cestou, je řada důvodů.

Za prvé, od roku 1983 do roku 1987 probíhala teroristická kampaň proti podezřelým členům a stoupencům ETA organizací známou jako GAL (Grupo antiterrorista de Liberación), která měla na svědomí

³¹ Juan Infante, in Fundació'n Fernando Buesa Blanco/Aldaketa-Cambio por Euskadi, s. 163–171.

³² Jorge Sainz, "Merecio la pena," El Correo, 25 March 2007.

³³ Angel Ugarte, *Espia en el Pais Vasco. Memorias del primer hombre que negocio con ETA* (Barcelona: Plaza y Janes, 2005), s. 213–216.

³⁴ Eduardo Uriarte, "La primera reinserción de ETA," *El Laberinto Espanol*, TVE 2, 9.6.2006.

zabití 27 osob. Tato nelegální skupina byla tajně tvořena policejními úředníky, kteří najímali žoldnéřské vrahy ze skupin organizovaného zločinu ve Francii a Portugalsku. Z hlediska skupiny ETA byl tak v tomto kontextu "ozbrojený boj" ospravedlněn. Nicméně tento typ násilí proti baskickým separatistům se brzy stal spíše záminkou než příčinou teroristické činnosti ETA. Španělsko se ukázalo jako fungující demokracie a zákon byl nakonec aplikován na policisty, gangstery a politické činovníky socialistické strany, kteří byli zapojeni do činnosti GAL. Tito lidé dostávaly těžké tresty za jejich nezákonnou činnost. Rodiny jejich obětí dostávaly peněžní odškodnění ze státního rozpočtu, stejně jako ti, jejichž rodinní příslušníci byli zabití jinými teroristickými organizacemi, včetně skupiny ETA.³⁵

Jak je uvedeno níže, další faktory zabraňovaly tomu, aby rozpuštění ETA-pm mohlo být příkladem. Strach a zastrašování, které vyvíjela skupina ETA, zvýšilo riziko vystoupení z organizace. Úloha hlavních baskických nacionalistických stran, která byla u moci v regionální vládě od počátku autonomie oblasti, měla také vliv na držení se cesty násilí. Delegitimací politického pořádku vlády, kterou ovládli nacionalisté, poskytli skupině ETA odůvodnění pokračování v násilí. Navíc pokračující nabídka španělské vlády ohledně jednání s teroristickou skupinou povzbudila přesvědčení o účinnosti násilí, čímž dále podkopávala možnost, že ETA ukončí svou teroristickou činnost.

7. Neefektivita násilí a jeho vysoká cena

Taktické a strategické zpochybňování účinnosti násilí bylo v rámci skupiny ETA stálou součástí celé desetiletí její existence. Ve stejném duchu jako výše uvedení vězňové v červnu 1992 člen skupiny ETA Guillermo Arbeloa také vyjádřil drsnou kritiku této strategie skupiny. Jeho argumenty se shodovaly s již popsanými taktickými úvahami. Dopisy napsané Arbeloem a zachycené vězeňskými úřady se týkaly "zjevné ztráty lidové podpory" organizace, která již nebyla sjednocena a působila spíše jako "diktatura". Pokračoval popisem zatčení významných vůdců na jihu Francie v tomto roce jako "masivní úder" organizace. Arbeloa dospěl k závěru, že "druh boje, který měl svůj konkrétní důvod v určitém historickém okamžiku, již nyní není na místě."³⁶

Zpochybňování teroristické strategie přimělo některé osobnosti ve stejném duchu od počátku devadesátých let, aby se odklonily od politického křídla hnutí. Julen Madariaga, zakládající člen skupiny ETA, byl kritizován teroristickým vedením poté, co v listopadu 1993 nesouhlasil se zabitím baskického policisty z protiteroristické divize. Madariaga argumentoval, že "už dávno prohráli psychologickou válku" a "také

³⁵ Woodworth Paddy, *Dirty Wars, Clean Hands: ETA, the GAL and Spanish Democracy*, Cork: University Press, 2001.

³⁶ "El etarra Arbeloa cree que ETA puede acabar como los GRAPO," *El Pais*, 5.6.1992.

prohrávají vojenskou válku;" tyto prohry označil za " velmi vážné ".³⁷ Nakonec skončil s Batasunou v roce 1995 poté, co ETA zavraždil Gregorioa Ordoñeze, baskického politika, který patřil k Lidové straně.

O několik let později se Madariaga připojil ke skupině s názvem Aralar, tvořené bývalými členy Batasuny, kteří požadovali ukončení teroristické kampaně po příměří deklarovaného skupinou ETA v září 1998, (který se rozpadl na počátku roku 2000). Stejně tak v roce 1998 se skupina prezentující se jako skupina složená z exulantů ETA v Amerikách vydala silnou kritiku strategie teroristické skupiny. Skupina požadovala neurčité příměří v roce 1997 a o rok později argumentovala s tím, že "ozbrojený boj" byl "strategicky vyčerpán."³⁸ Postoj těchto bývalých aktivistů potvrdil, že konec terorismu byl možný, aniž by ETA dosáhla svých hlavních cílů, jak to vysvětlili dva z vůdců skupiny Aralar, když vyzvali ETA, aby "jednostranně zastavila násilí navždy bez jakékoliv ceny nebo předpokladů."³⁹

V závěru roku 2007 dva vězni ETA, kteří od roku 1998 zpochybňovali užitečnost "ozbrojeného boje", zesílili svou kritiku strategie teroristické skupiny. V dopise zaslaném vězeňskému sdružení skupiny ETA oznámili Kepa Pikabea a José Luis Alvarez Santacristana své rozhodnutí "jít svou cestou" poté, co dosáhli "pevného" závěru, že násilí není užitečné pro "osvobození Euskal Herria." Naopak se násilí stalo "překážkou", která brání dosažení jak vyššího stupně autonomie, tak i jednoty nacionalistických "vlastenců". Delegitimace násilí baskického obyvatelstva a vysoké politické, sociální, etické a lidské náklady na terorismus byly rovněž považovány za klíčové faktory při jejich rozhodnutí vyvrátit údajnou účinnost "ozbrojeného boje".⁴⁰

8. Role veřejného mínění

Nesouhlasný náhled na věc byl doplněn a vyvolán negativním vnímáním teroristické skupiny, jež měli lidé v Baskicku. Studie veřejného mínění provedené v posledních letech zjistila trend upevnění odmítnutí skupiny ETA baskickými občany. Zajímavé je, že v posledních letech se jednalo o postoj většiny dokonce i mezi volebním obvodem Batasuna, konkrétně o ty, kteří by hlasovali pro politické křídlo teroristické skupiny. Zhoršující se výkon politického křídla ETA ve všeobecných volbách, které se v průběhu let konaly, ukazuje na klesající podporu pro násilný nacionalismus mezi baskickými lidmi: 1979: 15%; 1982: 14,8%; 1986: 17,8%; 1989: 16,8%; 1993: 14,6%; 1996: 12,3%. Dalším ukazatelem klesající podpory ETA lze vidět rostoucí neuspokojivost důležitých sektorů baskické společnosti s teroristickou skupinou. O tom svědčí rostoucí

³⁷ Florencio Dominguez, De la negociacion a la tregua: ¿El final de ETA?, s. 163.

³⁸ Ibid, s. 164-165.

³⁹ Patxi Zabaleta and Inaki Aldekoa, "Autodeterminacion y Clarity Act a la vasca," Diario de Noticias, 28.11.2007.

⁴⁰ "Txelis y Pikabea creen que la lucha armada es inútil y un obstáculo para la unidad abertzale," Noticias de Guipuzkoa, 22.2.2008.

mobilizace občanů proti násilí, fenomén, který byl realizován prostřednictvím několika sdružení, jež pravidelně demonstruje se silnou účastí za ukončení terorismu.⁴¹

Veřejné průzkumy také ukazují, že majorita baskické společnosti se domnívá, že násilí není v dnešní době nutné k plnění politických cílů. Toto je všeobecně uznávané přesvědčení i mezi těmi, kteří se prohlašují za voliče politických stran úzce spojených se skupinou ETA.⁴² V současné době je hlavním deficitem demokracie v baskické společnosti nedostatek svobody, kterým trpí významná procentní část obyvatelstva, která nadále vyjadřuje obavy z účasti v politice z důvodu hrozeb skupiny ETA.⁴³ Nátlak skupiny ETA zamezuje mnohým občanům plně užívat svých politických a občanských práv a svobod. Taková anomální situace se stala rozhodujícím faktorem v politikách týkajících se teroristické skupiny po rozpadu příměří ETA na počátku roku 2000.

Propad podpory teroristické skupiny ETA u baskické veřejnosti je jedním z klíčových důvodů k její postupné pacifikaci. V květnu roku 2009 byl proveden průzkum veřejného mínění Univerzitou Baskické země (EHU) nazývaný Euskobarometro. Průzkum hodnotil popularitu na skupinu ETA u baskických občanů. Výsledky byly následující.

64% úplně odmítlo skupinu ETA

13% se prohlásilo za bývalé sympatizanty skupiny ETA (zejména během Francovy vlády), kteří ale už skupinu nepodporují

10% souhlasilo s cíli skupiny ETA, ale ne s jejími prostředky

3% cítí ke skupině ETA strach

3% byli ke skupině ETA indiferentní

3% byli nerozhodní, nebo neodpověděli

3% považuje skupinu ETA a její činy za odůvodněné, podporuje ji, ale má vůči ní nějaké výtky

1% dalo skupině ETA úplnou podporu⁴⁴

⁴¹ Eburne Uriarte, Cobardes y Rebeldes. Por Qué Pervive el Terrorismo (Madrid: Temas de Hoy, 2003).

⁴² Euskobar ometro, <http://www.ehu.es/cpvweb/paginas/euskobarometro.html> navštíveno 10.5.2017.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Euskobarómetro – EUSKOBAROMETRO MAYO 2009. Alweb.ehu.es., <http://www.ehu.eus/eu/web/euskobarometro/home>, navštíveno 11.5.2016.

Z výsledku je vidět, že pouze 1% respondentů nemělo výhrady k násilným činům skupiny. Dokonce i mezi bývalými voliči strany Batasuna téměř polovina úplně odmítla násilí skupiny ETA.⁴⁵

Podobný průzkum si nechala vyhotovit vláda Baskické autonomní oblasti v prosinci 2006 během dlouhodobého míru vyhlášeného skupinou ETA. Průzkum ukázal, že si 88% Basků myslí, že je potřeba širokého dialogu mezi všemi relevantními politickými stranami. 69% dotázaných zastávalo názor, že hypotetická dohoda vzniklá tímto dialogem by měla být ratifikována referendem. Naděje na mírový proces vyřešení ústavního postavení Baskicka v očích místních sice klesla oproti předchozímu průzkumu, ale stále se držela na 78%.⁴⁶⁴⁷

9. Podpora extremismu společností

Španělský přechod na demokracii od roku 1975 a progresivní radikalizace skupiny ETA jsou hlavními činiteli v stále klesající všeobecné podpoře. Ztráta podpory obyvatel byla obzvláště viditelná při únosech roku 1997 a následnému odpočtu k vraždě Miguela Ángela Blanca. Jejich ztráta sympatizantů šla ruku v ruce se snížením podpory politických uskupení napojených na skupinu ETA. Ve volbách do baskického parlamentu v roce 1998 získala nástupnická strana Batasuny 17,7% hlasů, v roce 2001 už to však bylo jen 10% hlasů.⁴⁸

Ve společnosti také existovalo znepokojení, že soudní ofenziva španělských úřadů v roce 2008 představuje hrozbu lidským právům. Soudy získali díky novým zákonům tak široké pravomoci, že bylo možné uvěznit početné množství nevinných lidí. Podle Amnesty International bylo stále možné narazit na mučení ve vyšetřovacích vazbách, přestože se již nevyužívalo systematicky.⁴⁹

10. Politická podpora

Na konci 90.let španělský stát začal uplatňovat integrovanou multidimenzionální protiteroristickou politiku. Boj proti skupině ETA byl ve všech směrech povzbuzení nového nesouhlasu poté, co se objevily další

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Oba průzkumy se netýkaly oblastí Navarra, kde je tradičně podpora pro baskický nacionalismus slabší, a francouzské části Baskicka, kde je podpora nacionalismu nejnižší z Basky obývaných území.

⁴⁷ *Más del 85% apuesta por el derecho a decidir y por el diálogo sobre el marco* – GARA – euskalherria.com. Gara.euskalherria.com, <http://gara.euskalherria.com/idatzia/20061211/art192774.php>, navštíveno 11.5.2016.

⁴⁸ *2001 Basque parliament election*, Election resources, <http://www.electionresources.org/es/eus/parliament.php?election=2001>, navštíveno 11.5.2016.

⁴⁹ *Sat, 22 Nov 2008 – Bringing an end to Eta campaign*. The Irish Times (11 November 2008), <http://www.irishtimes.com/opinion/bringing-an-end-to-eta-campaign-1.913546>, navštíveno 11.5.2016.

otázky týkající se účinnosti násilí a možnosti ukončení terorismu. Otázka efektivit a užitečnosti teroristické kampaně byla ovlivněna vážným oslabením ETA způsobeným protiteroristickou politikou, která byla uplatněna poté, co dvě hlavní politické strany ve Španělsku dosáhly důležitého konsensu v této věci.

Koncem roku 2000 podepsala Partido Popular (Partido Popular), vládní strana a hlavní opoziční strana, Socialistická strana (Partido Socialista Obrero Español) "Pakt o svobodě a proti terorismu" (Pacto por las Libertades y contra el Terrorismo). V tomto paktu se obě strany dohodly na "úsilí o zbavení se jakéhokoli pokusu o přímou či nepřímou politickou legitimaci násilí" a na tom, aby "za žádných okolností teroristické násilí nemělo jakoukoli politickou výhodu nebo zisk." Pakt také uvedl, že "dialog, typický pro demokratickou společnost, musí probíhat mezi oprávněnými zástupci občanů v kontextu a v souladu s ústavou a zákony státu a samozřejmě bez tlaku násilí."⁵⁰

Silný mandát konsensu umožnil státu vyvíjet tlak na skupinu ETA současně na politické, policejní, sociální a soudní frontě a dosáhnout tak velmi účinných výsledků.⁵¹ Výše zmíněná posílená přeshraniční spolupráce mezi Španělskem a Francií způsobila rychlou pokračující demontáž teroristických buněk, následovanou úspěšným stíháním členů skupiny ETA v obou zemích. Nová právní ustanovení stanovující zvýšené tresty za teroristické trestné činy, zejména v případě trestných činů, které spáchaly mladí lidé v městském násilí v ulicích Baskicka, sloužila jako součást strategie destabilizace skupiny ETA. Zároveň zakázání politického křídla skupiny ETA v roce 2002 vážně omezilo politickou a sociální kontrolu teroristické skupiny a zbavilo ji velmi užitečného zdroje příjmů. Španělské soudy rozhodly, že tato strana je součástí sítě organizací, které jsou nakonec řízeny skupinou ETA, doplňuje její teroristické akce, a je tak součástí součástí hnutí se společnými cíli a členstvím.⁵²

Bývalá politická strana Batasuna, která byla v roce 2003 rozpuštěna, zastávala stejné politické cíle jako ETA a neodsuzovala použití násilí strany ETA. Standardně tato strana získávala 8% až 15% hlasů v Baskickém autonomním společenství. Nicméně byla 18. března 2003 zakázána rozhodnutím španělského Nejvyššího soudu jako organizace ohrožující demokracii na základě zákona o politických stranách.^{53 54}

⁵⁰ „Smlouva pro svobodu a proti terorismu“, podepsána v Madridu 12.12.2000 Populární stranou a Socialistickou stranou Španělska.

⁵¹ Rogelio Alonso and Fernando Reinares, "Terrorism, Human Rights and Law Enforcement in Spain," *Terrorism and Political Violence* 17(1–2) (2005), s. 265–278.

⁵² Mata, José Manuel, *El nacionalismo vasco radical. Discurso, organizaciones y expresiones* (Bilbao: Universidad del País Vasco, 1993).

⁵³ Ley de Partidos Políticos

Politický status strany Batasuna je kontroverzní. Již od jejího založení byla považována za politické křídlo teroristické skupiny ETA. Její chod byl však ukončen až po vyšetřování nařízeném soudcem Baltasarem Garzónem, který našel přímé spojení mezi skupinou ETA a stranou Batasuna a nařídil policii uzavřít její centrálu. Nejvyšší soud považoval za dokázaný fakt, že Batasuna má spojení se skupinou ETA a že je tedy ve skutečnosti součástí teroristické skupiny. Později v téže roce toto rozhodnutí potvrdil i Ústavní soud.

Nicméně sama strana napojení na skupinu ETA odmítá, přestože se prokázalo několik dvojitých členství mezi členy Batasuna a ETA. Jedná se například o prominentního představitele Josu Ternera, Arnalda Otegiho, Jona Salaberria a dalších.

Španělský parlament (Cortes) započal proces uvedení strany od ilegality v srpnu 2002, kdy vydal zákon o politických stranách, který zakazuje stranám použití násilí k dosažení jejich cílů, podporu nenávisti proti různým skupinám nebo snahu zničit demokratický systém. Tento zákon prošel parlamentem s jasnou většinou 304 ku 16. Mnozí z Baskického národního hnutí s tímto zákonem silně nesouhlasili. Považovali ho za příliš drakonický nebo dokonce za protiústavní. Namítali, že při takovémto znění zákona by mohla být jakákoliv strana prohlášena za ilegální prostě jen tím, že nezaujme jasné negativní stanovisko k nějakému násilnému činu.⁵⁵

Zastánci této nové legislativy argumentují, že zákon o stranách přímo nevyžaduje reakce na jednotlivé činy násilí, ale spíše očekává programovou deklaraci o odmítnutí násilí jako prostředku dosažení politických cílů. Zastánci také namítají, že zrušení politické strany je možné podle zákona jen po soudním procesu, se všemi zárukami státu, kde vládne právo. Jelikož Batasuna nedokázala přijít s prohlášením o odmítnutí násilí, byla po soudním řízení prohlášena za nelegální. V roce 2008 pak následovaly i jí podobné extrémistické strany jako Komunistická strana Španělska, Národní baskická strana akce a Komunistická strana Baskických zemí.⁵⁶

V reakci na zrušení strany Batasuna a pro volby do baskického parlamentu 2005 vznikla nová strana Všechny možnosti.⁵⁷ Když se měla vyjádřit k používání násilí, uvedla své právo odsoudit některé druhy násilí více než jiné dle jejího uvážení. Navíc, většina jejích členů a téměř celé její vedení byli někdejší podporovatelé

⁵⁴ *Elecciones en el País Vasco 2005*. [elmundo.es](http://www.elmundo.es), http://www.elmundo.es/especiales/2005/03/espana/elecciones_pv/resultados.html, navštíveno 11.5.2016.

⁵⁵ *El Congreso aprueba la Ley de Partidos con el 95% de los votos*, El Mundo, <http://documenta.elmundo.orbyt.es/>, navštíveno 11.5.2016.

⁵⁶ *Elecciones en el País Vasco 2005*.

⁵⁷ Aukera Guztiak

strany Batasuna. Španělský Nejvyšší soud tak stranu Všechny možnosti jednomyslně prohlásil za jejího pokračovatele a zakázal ji.

Poté co byla strana Všechny možnosti zakázána a méně než dva týdny do voleb, Komunistická strana baskických zemí (EHAK) se nepřímo přihlásila k odkazu strany Batasuna. EHAK byla malá, neznámá strana, která ještě nikdy neměla v žádném parlamentu zastoupení. EHAK oznámila, že hlasy, které obdrží, využije k udržení politického programu tehdy již zakázané strany Všechny možnosti. Tento manévr nenechal španělským soudům dostatek času před volbami k prošetření strany EHAK ve vztahu k zákonu o politických stranách. Velká část přívrženců strany Batasuna opravdu volila v těchto volbách stranu EHAK (do té doby téměř neznámou stranu). EHAK získala 9 ze 75 křesel⁵⁸ v Baskickém parlamentu. Zvolením kandidátů EHAK nakonec umožnilo pokračování programu zaniklé strany Batasuna na půdě parlamentu bez toho, aby strana musela odsoudit násilí, jak požadoval zákon o politických stranách.⁵⁹

Na počátku roku 2011 byla založena strana Sortu, jež byla nazývána jako nová Batasuna. Oproti výše zmíněným stranám Sortu explicitně zavrhl politicky motivované násilí, včetně toho, které provádí skupina ETA. Nicméně po měsíci života bylo straně zakázáno zaregistrovat se jako strana španělským Nejvyšším soudem na základě toho, že strana byla propojena se skupinou ETA.⁶⁰

Důkazy o mnohostranné povaze teroristického hnutí vedly k postavení politického křídla organizace mimo zákon a opatřením zaměřeným proti skupinám a sdružením, které vědomě poskytovaly zdroje skupině ETA. Jak uvedla důvodová zpráva soudního rozhodnutí, které vedlo k zákazu Batasuny, teroristická organizace a její síť družicových skupin byly všechny součástí stejného hnutí, konfigurovaného jako složitá struktura struktur, politických a sociálních subjektů, podniků a společností, které všechny sloužili skupině ETA. To vše bylo doplněno přijetím nových právních předpisů, které považovaly chválu nebo ospravedlnění terorismu a ponižování obětí terorismu a jejich příbuzných za teroristické činy.

Tyto kroky vážně narušily schopnost provozní existence skupiny ETA a také snížily lidovou podporu a schopnost skupiny mobilizovat příznivce a aktivisty. Vnitřní dokumentace skupiny ETA v té době odhaluje, jak integrovaná strategie vlády skupinu poškozují. To zahrnovalo vážné oslabení infrastruktury, dále v ní skupina

⁵⁸ 12,44% hlasů

⁵⁹ *Elecciones en el País Vasco 2005.*

⁶⁰ "Spanish supreme court bans Basque separatist party Sortu for links to ETA". BBC Monitoring European. BBC Worldwide Limited. navštíveno 11.5.2016.

uznává účinnost politiky státu až do té míry, že vedoucí postavení skupiny ETA dokonce předpokládalo porážku.⁶¹

Tento pesimistický scénář se odrazil i v médiích sympatizujících se skupinou ETA, kde redaktor píše, že "existence skupiny ETA je v dnešní době překážkou pro jakýkoli projekt, jehož cílem je obnovit naši svrchovanost v Baskicku," a tak požadují, aby "se po třiceti letech snahy se skupinou ETA, pokusili bez ní." Další redaktor předložil následné řešení krize skupiny ETA: "Je nesmírně důležité, abychom vyhráli bez skupiny ETA: každý rok by nebylo šest set vězňů. Bylo by třicet, a za pár let by snad nebyli žádní."⁶²

Tento pesimistický pohled byl posílen v dopise napsaném v létě roku 2004 šesti vedoucími členy skupiny ETA ve vězení, včetně vedoucího organizace z devadesátých let, Franciscem M'ugica Garmendiam.⁶³ Tito významní aktivisté uznali, že ETA byla poražena státní strategií a požadovaly, aby organizace opustila teroristickou kampaň. Následně v červenci 2005 vedení skupiny ETA vyhnalo tyto disidenty z organizace, a to ve snaze vyvinout přísnější kontrolu nad strategií skupiny. Nicméně takové jednoznačné a významné uznání aktivistů, kteří před lety byli odpovědní za potlačení hlasů, které také vyzývaly k ukončení násilí skupiny ETA, ukázalo úspěch španělského státu v boji proti terorismu.

ETA si však značnou ulevila při významném posunu politiky, který přijala španělská vláda, která vstoupila do funkce poté, co socialistická strana vyhrála všeobecné volby v březnu 2004. V rozporu s protiteroristickou smlouvou podepsanou dvěma hlavními politickými stranami, udržovali zástupci socialistické strany kontakty s teroristickou skupinou přinejmenším od roku 2002. Zástupci vlády vyjednali příměří se skupinou ETA výměnou za politické ústupky, čímž naznačili, že hrozba násilí se může vyplatit. Mimořádná důležitost vyjednávaných otázek a předběžná dohoda mezi skupinou ETA a španělskými vládními představiteli ukázala, jak moc se teroristické skupině podařilo přimět stát ustoupit.

Rozhodnutí vlády jednat s ETA oslabilo ty uvnitř teroristické organizace, kteří argumentovali za nutnost opustit násilí kvůli jeho vysokým nákladům. V době, kdy nesouhlasné hlasy v rámci skupiny ETA zpochybňovaly užitečnost pokračování terorismu, španělská vládní politika povzbudila ty, kdo se postavili proti ukončení násilí.

⁶¹ „Interní dokumenty skupiny ETA“: Zutabe 106, Listopad 2004; Zutabe 104, Duben 2004; Zutabe 105, Červen 2004; a Zutabe 91, Červen 2001.

⁶² Santiago Alba Rico, "Probemos sin ETA," Gara, 9.6.2003.

⁶³ Pako Aristi, "ETA y el impuesto de valor añadido," Gara, 6.3.2003.

Tato nabídka jednání dokázala, že nátlak skupiny je účinný. Namísto toho, aby se snažila co nejvíce využít situace vytvořené disidentskými hlasy, vládní politika oslabila svůj postoj.⁶⁴

Navíc vyjednávání se skupinou ETA se konala v dobu, kdy stát výrazně uvolnil tlak na teroristickou skupinu. Toto uvolnění bylo silně kritizováno ze strany španělské a francouzské protiteroristické jednotky, kvůli vysoce kontraproduktivním účinkům takového přístupu v boji proti terorismu. Jak uvedli odborníci z teroristických bojů proti terorismu, politika zavedená španělskou socialistickou vládou poskytla skupině ETA dostatek "kyslíku", který ji umožnil pokračovat i v době, kdy byla skupina na pokraji porážky.⁶⁵ ETA nikdy nepředpokládala rozpuštění,⁶⁶ důvodem příměří deklarovaného v roce 2006 byla jen nutnost oživení a restrukturalizace.⁶⁷

Konec příměří skupiny ETA vedl k rozhodnému posunu protiterorismu španělské vlády, která opět využila politiku uplatňovanou před vyjednáváním se skupinou ETA. Toto zintenzívnění koaktivních opatření, doplněné o novou legislativu zavedenou v roce 2006, která umožnila trestat terorismus třiceti lety přidáním různých odsouzení, vážně poškodilo teroristickou skupinu. Jak vedoucí člen skupiny ETA uvedl, v roce 2009 skupina dosáhla "chaotické" situace, která ji donutila odvolat svou kampaň.⁶⁸ V roce 2009 skupina ETA uznala, že trpí hlubokou "krizí," když se její "operační a vojenská strategie zhroutila."⁶⁹ "Strukturální obtíže" skupinu ETA donutily, aby v lednu 2011 vyzvala k příměří. Jak odhalila interní dokumentace skupiny navzdory taktickému příměří skupina ETA stále považoval svůj závazek k "vojenské a politické strategii" za "nesporný."⁷⁰

⁶⁴ El Correo (baskický časopis), 3.11.2004.

⁶⁵ Gara, "2005–2007. Proceso de negociación. En busca de un acuerdo político resolutive," 23.9.2007.

⁶⁶ Anderson, John Ward, "Spain's Peace Process in Tatters After Basque Separatist Bombing," The Washington Post, 18.2.2007.

⁶⁷ Iturribarría Fernando, "El escepticismo francés," El Correo, 19.11.2006.

⁶⁸ Barbería José Luis, "Parísa tribueya ETA plena capacidad operativa," El País, 31.12.2006.

⁶⁹ "Evolución del proceso de liberación y situación política," dokument Ekaitz Sirvent, členu skupiny ETA, 14.4.2003.

⁷⁰ Barbería José Luis, "La estrategia militar es incuestionable," El País, 16.1.2011

Závěr

Baskická teroristická skupina ETA se v roce 2011 zřekla násilí jako prostředku pro dosažení nezávislosti Baskicka. Donutilo ji k tomu souhra několika důvodů. Dvojí proces politické demokratizace a teritoriální decentralizace je považována jako jeden z hlavních důvodů pro rozhodnutí vzdát se terorismu. Skupina se stávala čím dál tím méně populární mezi Basky, právě pro své teroristické činy. Na rozdíl od dob Frankova režimu, pro členy skupiny již nebylo tak jednoduché skrývat se před zákonem, jelikož tradiční útočiště na jihu Francie pro ně již nebylo bezpečné. Zvýšená přeshraniční spolupráce mezi Francií a Španělskem a obecně větší podpora západního společenství pomohla policejním složkám účinněji zasahovat proti členům skupiny ETA. Tím se činnost skupiny výrazně znesnadnila. Legislativní změny podstatně ztížily politickou reprezentaci přívrženců skupiny, ačkoliv ji zcela nevymýtily.

Úspěch demokratizace a konsolidace autonomní vlády při podpoře zmizení skupiny ETA nebo zmírnění její teroristické kampaně však musí být považovány jen za částečné. Přestože mnozí teroristé ukončili svou činnost poté, co dospěli k závěru, že násilí ETA je kontraproduktivní, nedostatečné k dosažení cílů skupiny, nebo dokonce špatné, jádrová skupina se stále hlásí k terorismu. Několik faktorů lze vysvětlit, proč tomu tak bylo. Zaprvé snahy o vyjednávání sloužily jako povzbuzení pro pokračování násilí. A zadruhé silně zakořeněný baskický nacionalismus bránil některým členům skupiny ETA akceptovat jakékoliv řešení, které neústilo v úplnou suverenitu Baskicka.

Nezodpovězená zůstává otázka, do jaké míry byla změna sentimentu obyvatelstva způsobena federalizačními ústupky centrální vlády. Dále by také bylo zajímavé zjistit, jak moc se vzestup globálního terorismu (a boje proti němu) podepsal pod ochotou světových velmocí podpořit španělský protiteroristický boj.⁷¹

Summary

The Basque terrorist group, ETA, renounced violence in 2011 as a mean of achieving the independence of the Basque country. It has been forced to do it for several reasons. The dual process of political democratization and territorial decentralization is seen as one of the main reasons for the decision to give up

⁷¹ Zástupci Spojených států, které byly samy terčem náboženského terorismu v roce 2001, se přičinili při jednání se skupinou ETA.

terrorism. The group became increasingly less popular among the Basques, precisely because of their terrorist acts. Unlike the times of the Frank regime, it was no longer easy for the group members to hide before the law, as the traditional sanctuary in the south of France was no longer safe for them. Enhanced cross-border cooperation between France and Spain and, in general, greater support of the Western community helped the police forces to intervene more effectively against ETA members. This has made the group's activity significantly more difficult. Legislative changes have made the political representation of the group more difficult, even though they have not completely eradicated it.

However, the success of democratization and the consolidation of the autonomous government in supporting the disappearance of the ETA group or the mitigation of its terrorist campaign must be considered only partial. Although many terrorists have ceased their activities after concluding that ETA violence is counterproductive, inadequate to achieve the group's goals, or even bad, the core group still subscribes to terrorism. Several factors can explain that. First, negotiations have served as an encouragement for the continuation of violence. Second, the strongly rooted Basque nationalism prevented some members of the ETA group from accepting any solution that did not result in the complete sovereignty of the Basque country.

Unanswered remains the question to what extent the change in the sentiment of the population has been caused by the federalization concessions of the central government. It would also be interesting to see how much the rise of global terrorism (and the fight against it) has been the reason for support of world powers to the Spanish counter-terrorism fight.⁷²

⁷² The United States representatives, who were themselves the target of religious terrorism in 2001, helped in making a deal with ETA.

Použitá literatura

Knihy:

1. Angeles Escriva, *ETA. El camino de vuelta*. Barcelona: Seix Barral, 2006.
2. Alonso Alejandro Munoz, *El terrorismo en Espana. El terror frente a la convivenciapluralista en libertad*. Barcelona: Planeta, 1982.
3. Barbería José Luis a Patxo Unzueta, *Cómo Hemos Llegado a Esto. La Crisis Vasca*. Madrid: Taurus, 2003.
4. Bew John, Martyn Frampton, and Inigo Gurruchaga *Talking to Terrorists: Making Peace in Northern Ireland and the Basque Country*, Hurst & Co., London, 2011.
5. Dominguez Florencio, *De la negociacion a la tregua: ¿El final de ETA?*.
6. Hroch Miroslav, *Pohledy na národ a nacionalismus*, Praha: Slon, 2004.
7. Mata, José Manuel, *El nacionalismo vasco radical. Discurso, organizaciones y expresiones*. Bilbao: Universidad del País Vasco, 1993.
8. Poláková Dora, *Baskický nacionalismus*, bakalářská práce v Jinonické knihovně, 2006.
9. Řehořová Tereza, *Analýza procesu ilegalizace baskicko-nacionalistické strany Batasuna*, bakalářská práce v Jinonické knihovně, 2014.
10. Strmiska, M., *Smrtonosné vlastenectví, etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecu*. Brno: Masarykova Univerita, 2000.
11. Ugarte Angel, *Espia en el Pais Vasco. Memorias del primer hombre que negocio con ETA*. Barcelona: Plaza y Janes, 2005.
12. Uriarte Edurne, *Cobardes y Rebeldes. Por Que Pervive el Terrorismo*. Madrid: Temas de Hoy, 2003.
13. Uriarte Teo, *Mirando atras. De las filas de ETA a las listas del PSE*. Barcelona: Ediciones B, 2005.
14. Woodworth Paddy, *Dirty Wars, Clean Hands: ETA, the GAL and Spanish Democracy* Cork: University Press, 2001.

Články:

15. Anderson, John Ward, "Spain's Peace Process in Tatters After Basque Separatist Bombing," *The Washington Post*, 18.2.2007. Benavente Catalina, *Combating the terrorism of ETA with the penal model*, *Crime, Law & Social Change*, 2014.
16. Angeles Escriva, "ETA admite que no consigue 'clavar el hacha al enemigo,'" *El Mundo*, 1.1.2009.
17. Barbería José Luis, "La estrategia militar es incuestionable," *El País*, 16.1.2011
18. Barbería José Luis, "París a tribueta ETA plena capacidad operativa," *El País*, 31.12.2006.

19. Blair, Tony. "A Basque Peace." The New York Times: Opinion Pages, <http://www.nytimes.com/2011/10/22/opinion/22iht-edblair22,1.html>, navštíveno 9.5.2016.
20. Blum, Andrew. "Ending with ETA?: Elusive Peace in the Basque Country." Washington, D.C.: United States Institute for Peace, 2011.
21. Brzybohatý, M., Současný terorismus, *Vojenské rozhledy*, roč. 11, č.2, 2002.
22. Douglass, W., Zulaika, J., *On the Interpretation of Terrorist Violence: ETA and the Basque Political Process*. Comparative Studies in Society and History, roč. 32, č. 2, 1990.
23. Danielle Conversi, "Domino Effect or Internal Developments? The Influences of International Events and Political Ideologies on Catalan and Basque Nationalism," *West European Politics* 16(3) (1993).
24. Gaizka Fernández Soldevilla, *Agur a las armas. ETA, Euskadiko Ezkerra y la disolución de ETA político-militar (1976–1985), en Sancho el sabio*. Revista de cultura e investigación vasca, 2010.
25. Gara, "2005–2007. Proceso de negociación. En busca de un acuerdo político resolutivo," 23.9.2007.
26. Garrison, A. G., *Defining Terrorism: Philosophy of the Bomb, Propaganda by Deed and Change Through Fear and Violence*, *Criminal Justice Studies*, roč. 17, č. 3, 2004.
27. Harmon Christopher C., *Spain's ETA Terrorist Group is dying*, Science Direct, 2012.
28. Heger Lindsay L., *Votes and violence: Pursuing terrorism while navigating politics*, *Journal of Peace Research*, 2015.
29. Infante Juan, in Fundacion Fernando Buesa Blanco/Aldaketa-Cambio por Euskadi.
30. Iturriarría Fernando, "El escepticismo francés," *El Correo*, 19.11.2006.
31. Rogello Alonso, *The Madrid Bombings and Negotiations With Eta: A Case Study of the Impact of Terrorism on Spanish Politics*, *Terrorism & Political Violence*, 2013.
32. Rogello Alonso, *Why do Terrorist stop? Analyzing Why ETA members Abandon or Continue with Terrorism*, *Studies in Conflict & Terrorism*, 2011.
33. Rogello Alonso and Fernando Reinares, "Terrorism, Human Rights and Law Enforcement in Spain," *Terrorism and Political Violence* 17(1–2) (2005).
34. Pako Aristi, "ETA y el impuesto de valor anadido," *Gara*, 6.3.2003.
35. Sainz Jorge, "Merecio la pena," *El Correo*, 25.3.2007.
36. Santiago Alba Rico, "Probemos sin ETA," *Gara*, 9.6.2003.
37. Uriarte Eduardo, "La primera reinsercion de ETA," *El Laberinto Espanol*, TVE 2, 9.6.2006.
38. Valdeón Roberto A., *Discursive construction of terrorism in Spain: Anglophone and Spanish media representations of Eta*, *International Journal of Applied Linguistics*, 2009.

39. Zabaleta Patxi a Aldekoa Inaki, "Autodeterminacion y Clarity Act a la vasca," Diario de Noticias, 28.11.2007
40. "El etarra Arbeloa cree que ETA puede acabar como los GRAPO," El Pais, 5.6.1992.
41. "Evolución del proceso de liberación y situación política," dokument Ekaitz Sirvent, člena skupiny ETA, 14.4.2003.
42. „Interní dokumenty skupiny ETA“: Zutabe 106, Listopad 2004; Zutabe 104, Duben 2004; Zutabe 105, Červen 2004; a Zutabe 91, Červen 2001.
43. „Smlouva pro svobodu a proti terorismu“, podepsána v Madridu 12.12.2000 Populární stranou a Socialistickou stranou Španělska.
44. "Txelis y Pikabea creen que la lucha armada es in'útil y un 'obst'aculo' para la unidad abertzale," Noticias de Guipuzkoa, 22.2.2008.

Web, e-články:

45. Wilkinson, Isambard (2 March 2002). "Payback for Eta in the Pays Basque". The Daily Telegraph (London), <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/1386545/Payback-for-Eta-in-the-Pays-Basque.html>, navštíveno 11.5.2016.
46. Wilkinson, P., *International Terrorism: The changing Threat and the EU's Responnse*, Chaillot Paper No. 84, Institute fo Securitz Studies. 2005, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp084.pdf>, navštíveno 9.5.2016
47. "*Basque group Eta says armed campaign is over*", BBC News, <http://www.bbc.com/news/world-europe-15393014>, navštíveno 9.5.2016.
48. *De la dirección de Batasuna a la de ETA* ELPAÍS.com. http://elpais.com/elpais/2008/05/21/actualidad/1211357820_850215.html, navštíveno 9.5.2016.
49. *Elecciones en el País Vasco 2005*. elmundo.es, http://www.elmundo.es/especiales/2005/03/espana/elecciones_pv/resultados.html, navštíveno 11.5.2016.
50. *El Congreso aprueba la Ley de Partidos con el 95% de los votos*, El Mundo, <http://documenta.elmundo.orbyt.es/>, navštíveno 11.5.2016.'
51. Euskobar ometro, <http://www.ehu.es/cpvweb/paginas/euskobarometro.html>, navštíveno 10.5.2017.
52. *ETA declares permanent ceasefire*, The Guardian, <http://www.theguardian.com/world/2011/jan/10/eta-declares-permanent-ceasefire>, navštíveno 9.5.2016.
53. "*Eta terrorist Inaki de Juana Chaos to give himself up at Belfast court*". The Times (London), <https://login.thetimes.co.uk/?gotoUrl=http%3A%2F%2Fwww.thetimes.co.uk%2Ftto%2Fnews%2Fworld%2Furope%2F>, navštíveno 11.5.2016.

54. Euskobarómetro – EUSKOBAROMETRO MAYO 2009. Alweb.ehu.es.,
<http://www.ehu.es/eu/web/euskobarometro/home>, navštíveno 11.5.2016.
55. “*Mariano Rajoy Says the PP Will Not Talk to ETA*”. Typically Spanish: Spain News: National,
http://www.typicallyspanish.com/news/publish/article_32500.shtml, navštíveno 11.5.2016.
56. *Más del 85% apuesta por el derecho a decidir y por el diálogo sobre el marco* – GARA –
 euskalherria.com. Gara.euskalherria.com, <http://gara.euskalherria.com/idatzia/20061211/art192774.php>,
 navštíveno 11.5.2016.
57. *Sat, 22 Nov 2008 – Bringing an end to Eta campaign*. The Irish Times (11 November 2008),
<http://www.irishtimes.com/opinion/bringing-an-end-to-eta-campaign-1.913546>, navštíveno 11.5.2016.
58. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=42c39b6d4>.
59. *Spain looks to France for help against Basque separatists*. France24,
<http://www.france24.com/en/20080926-spain-basque-separatism-batasuna-eta>, navštíveno 11.5.2016.
60. “*Spanish supreme court bans Basque separatist party Sortu for links to ETA*”. BBC Monitoring
 European. BBC Worldwide Limited. navštíveno 11.5.2016.
61. “*Tony Blair y Jimmy Carter suman sus apoyos a la declaración de la Conferencia*”. El Mundo.,
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/10/19/espana/1319043378.html>, navštíveno 9.5.2016.
62. “*Un 'histórico' dirige la posible escisión en ETA*”. Diario Crítico. diariocritico.com.,
<http://www.diariocritico.com/2011/Febrero/exclusivo/256300/escision-eta.html>, navštíveno 9.5.2016.
63. *2001 Basque parliament election*, Election resources,
<http://www.electionresources.org/es/eus/parliament.php?election=2001>, navštíveno 11.5.2016.